

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ХОПЧАН ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

УДК 338.43:649.134

**ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ
ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В РЕГІОНІ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування та
охорони навколишнього середовища

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Раді по вивченню продуктивних сил України НАН України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент УААН, заслужений діяч науки і
техніки України
ХВЕСИК Михайло Артемович,
Рада по вивченню продуктивних сил України НАН
України, в.о. голови Ради.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Бистряков Ігор Костянтинович**,
завідуючий відділом просторового розвитку та земельних відносин Ради по
вивченню продуктивних сил України НАН України;

кандидат економічних наук, доцент **Вініченко Ігор Іванович**,
Дніпропетровський державний аграрний університет Міністерства аграрної
політики України, професор кафедри економічної теорії та економіки сільського
господарства.

Захист відбудеться 26.03.2008 р. о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.160.01 Ради по вивченню продуктивних сил України НАН
України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Ради по вивченню
продуктивних сил України НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар
Тараса Шевченка, 60.

Автореферат розісланий “15” лютого 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Я.В. Коваль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протягом останніх десятиріч спостерігається зростання суперечностей у відносинах суспільства з навколишнім середовищем, що ставить перед світовою економічною наукою завдання щодо розробки дієвих організаційно-економічних механізмів, спрямованих на запобігання негативних тенденцій еколого-економічного розвитку.

Практика функціонування промислових підприємств свідчить про посилення негативних тенденцій у сфері їх взаємодії з навколишнім середовищем. На фоні загального зростання інвестиційної активності виникає постійне скорочення обсягів інвестування в природоохоронні заходи внаслідок хронічного недофінансування раніше запланованих до реалізації інвестиційних програм. Водночас збільшуються витрати на капітальний ремонт діючих природоохоронних фондів. На багатьох підприємствах обсяг використаних у цьому напрямі коштів значно перевищує обсяг витрат на введення нових природоохоронних потужностей. При цьому суттєво знижується вартість основних виробничих засобів природоохоронного призначення за рахунок вибуття обладнання з високим рівнем фізичного та морального зносу.

Вищезазначене зумовлює необхідність активізації інвестиційної діяльності в природоохоронній сфері. Сформована в економіці країни ситуація досить повно спостерігається у сфері управління та регулювання інвестиційної діяльності природоохоронних заходів. Вирішення подібних завдань вимагає відповідного теоретичного й методичного забезпечення організаційно-економічних механізмів реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіонах з урахуванням їх специфіки й особливостей.

Проблеми й особливості регулювання розвитку інвестиційної діяльності природоохоронного призначення регіонів знайшли своє відображення у наукових дослідженнях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Д. Бабміндри, І. Бистрякова, Б. Данилишина, М. Долішнього, Л. Купінця, Я. Ковалю, В. Міщенко, Я. Олійника, М. Ступеня, С. Харічкова, М. Хвесика, Є. Хлобистова, О. Шаблія та інших. Особливості еколого-економічної діяльності досліджуються з 1970-х рр. Різні її аспекти висвітлені у працях І. Александрова, О. Амоші, Б. Буркинського, О. Веклич, Л. Круглякової, В. Степанова та інших.

Велику роль для сучасного рівня розвитку екологічно стійкого підприємництва відіграли також праці зарубіжних авторів: Р. Велфорда, Г. Вінтера, А. Голдсона, Н. Ігошина, Дж. Отмана, К. Петті, М. Портера.

Проте до теперішнього часу цілий ряд теоретичних і методологічних питань, пов'язаних із здійсненням інвестиційних проектів природоохоронного спрямування в регіоні, не набули свого завершеного вирішення. Потребує уточнення поняття “інвестиції природоохоронного призначення” з урахуванням змін в інвестиційній політиці держави, регіонів та інших економічних суб'єктів у природоохоронній сфері. Невивченими залишаються проблеми виникнення екологічних ефектів інвестування, формування напрямів природоохоронної

інвестиційної діяльності, а також мотивів її учасників. Дискусійною є проблема коректної оцінки ефективності природоохоронних інвестиційних проектів. Недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з удосконаленням методичних підходів до оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні. Актуальність і необхідність своєчасного вирішення названих питань і зумовило вибір теми цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах наукової теми Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України “Дослідження проблем модернізації національного господарства в контексті світових тенденцій сталого розвитку” (номер держреєстрації 0106U005193). Роль автора полягає в розробці методичних підходів до оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні.

Мета й завдання дослідження. *Метою роботи* є поглиблення теоретичних і методичних підходів щодо вдосконалення оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні.

Досягнення цієї мети зумовило потребу вирішення таких завдань:

- поглибити зміст поняття “інвестиції природоохоронного призначення”;
- удосконалити методичні підходи до еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів природоохоронного призначення для різних їх типів;
- визначити фактори впливу на реалізацію інвестиційних проектів природоохоронного призначення;
- провести оцінку альтернативних джерел фінансування інвестиційних проектів;
- удосконалити методичні підходи до оцінки екологічного збитку в інвестиційних проектах;
- запропонувати новий механізм додаткового фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення;
- розробити методичні підходи з формалізованого управління проектним циклом.

Об'єктом дослідження є процеси до оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення на регіональному рівні.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять положення сучасної економічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблем регіональної економіки й регуляторної політики розвитку інвестиційної діяльності природоохоронного призначення. У процесі дослідження для вирішення поставлених завдань використано: діалектичний метод для реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення; системно-структурний аналіз при дослідженні концептуальних засад та систематизації методичних підходів щодо оцінки інвестиційних проектів природоохоронного призначення; методи груповального аналізу і

статистично-прогнозних підходів, економіко-статистичні методи, порівняння – для аналізу соціально-економічних передумов, можливостей і мотивів розвитку інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні. Теоретичні аспекти поняття “інвестиції природоохоронного призначення”, наповнення його змістом досліджувалися за допомогою системного аналізу. Порівняльно-правовий метод застосовувався для дослідження змісту політики реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні, а системний підхід – для висвітлення стану управління сферою інвестиційної діяльності природоохоронного призначення в регіоні.

Інформаційно-нормативною базою для дисертації послужили законодавчі акти та закони України з питань розвитку інвестиційної діяльності природоохоронного призначення; державна статистична звітність, яка характеризує стан і динаміку розвитку інвестиційної діяльності природоохоронного призначення в Україні; вітчизняні й зарубіжні публікації з питань розвитку та вдосконалення оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

вперше

- запропоновано механізм додаткового фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення шляхом залучення коштів фонду інвестиційної підтримки товаровиробників;

удосконалено

- методичні підходи до оцінки екологічного збитку в інвестиційних проектах, що, на відміну від існуючих, враховують втрати чистого приведеного ефекту в разі їх відстрочення;

- методичні підходи з формалізованого управління інвестиційними проектами природоохоронного призначення, що порівняно з наявними враховує такі етапи проектного циклу, як: ідентифікацію проекту, його підготовку, оцінку й ранжирування, затвердження чи відхилення, реалізацію проекту і його завершення;

- методичні підходи до еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів виробничого та природоохоронного призначення, що враховує екологічні збитки;

- основні напрямки запровадження альтернативних джерел фінансування інвестиційних проектів: змінити структуру розподілу засобів на користь інвестиційних заходів, спрямованих на запобігання забруднення навколишнього природного середовища; визначити спільне фінансування пріоритетною формою участі фондів у реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення; визначити головним інструментом фінансування відповідних інвестиційних вкладень пільговий інвестиційний кредит; ввести практику розміщення частини платежів підприємств на спеціальних рахунках з

набуло подальшого розвитку

- поняття “інвестиції природоохоронного призначення”, які розглядаються

нами як економічний інструмент, що використовується суб'єктами природоохоронної сфери, які вступають між собою у відносини з питань інвестиційної діяльності, пов'язаної з негативним впливом суб'єктів на природу;

- визначення факторів впливу на навколишнє середовище, а саме: надмірне антропогенне навантаження, велика розораність території; забруднення природних вод, повітря, ґрунтів шкідливими речовинами; необхідність вжиття невідкладних заходів для збереження та призупинення тенденції збіднення біологічного та ландшафтного різноманіття в області; значні незаконні вирубки, особливо в лісах; критичний стан каналізаційних мереж та очисних споруд у більшості районах області; значне накопичення промислових та побутових відходів, недосконалість системи сортування та збору ресурсоцінних відходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні механізму реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні при підготовці Програм регіонального соціально-економічного розвитку на 2005-2008 рр. (довідка № 01-2968/27-19 від 25.09.2007 р.).

Розробки автора стосовно підвищення ефективності використання коштів фонду охорони навколишнього природного середовища у інвестиційних проектах природоохоронного призначення використані Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області (довідка № 3-2/3042 від 18.07.2007 р.). Результати досліджень щодо впровадження методики оцінки ефективності інвестиційних проектів використані в діяльності Тернопільського обласного комунального підприємства теплових мереж “Тернопільтеплокомуненерго” (довідка № 1004/1208 від 23.03.2007 р.).

Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Приватного вищого навчального закладу “Тернопільський комерційний інститут” при викладанні таких дисциплін: “Інвестування”, “Екологія”, “Планування діяльності підприємств”, “Управління витратами виробництва”, “Потенціал підприємства”, “Податкова система” (довідка № 2118 від 12.09.2007 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею та містить розроблені автором особисто результати в галузі економічної науки. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок автора такий: уточнено зміст поняття “інвестиції природоохоронного призначення”; удосконалено методичні підходи до еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів природоохоронного призначення для різних їх типів; визначено фактори впливу на реалізацію інвестиційних проектів природоохоронного призначення; удосконалено методичні підходи до оцінки екологічного збитку в інвестиційних проектах; досліджено методи і показники оцінки економічної ефективності інвестицій; проаналізовано інвестиційний клімат Тернопільської області; розглянуто показник “норма ефективності”; запропоновано новий механізм додаткового фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення; розроблено методичні підходи з

формалізованого управління проектом циклом; розглянуто критерії економічної ефективності інвестиційних проектів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації і результати наукового дослідження доповідались автором на науково-практичних конференціях: "Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку" (м. Тернопіль, 1997 р.); "Формування ринкових відносин в системі будівельного комплексу України" (м. Тернопіль, 1998 р.); "Стратегія розвитку вітчизняних підприємств" (м. Тернопіль, 2003 р.); "Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть" (м. Тернопіль, 2003 р.); "Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку" (м. Київ, 2007 р.).

Публікації. Результати дисертаційної роботи відображено автором у 14 наукових працях, з них 8 – у фахових виданнях, загальним обсягом 6,5 обл.-др. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи – 218 сторінок, з яких 14 рисунків займають 14 сторінок, 15 таблиць – 15 сторінок, список використаних джерел (228 найменувань) – 20 сторінок, 12 додатків на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, відображені наукова новизна і практичне значення дослідження, апробація одержаних наукових результатів, зазначено особистий внесок автора.

У **першому розділі** – **“Теоретичні основи механізму реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення”** – викладено сутність поняття інвестицій природоохоронного призначення як економічної категорії. Огляд літературних джерел за темою дисертації та їх аналіз дали можливість стверджувати, що в економічній літературі дотепер немає чіткого визначення поняття “інвестиції природоохоронного призначення”.

На наш погляд, воно характеризується рядом ознак, властивих загальному поняттю “інвестиції” незалежно від сфери застосування. У зв'язку із цим, керуючись методом переходу від загального до часткового, насамперед було з'ясовано сутність поняття “інвестиції”, а потім проведено розгляд специфічних рис, що характеризують інвестиції природоохоронного призначення.

Вважаємо найбільш обґрунтованою буде класифікація інвестицій з врахуванням наступних ознак: 1) за об'єктами інвестування; 2) за суб'єктами інвестування; 3) за видами інвестиційного ефекту; 4) за характером участі в процесі інвестування; 5) за періодом інвестування; 6) за територіальним розподілом.

Дослідники виділяють різні сутнісні ознаки інвестицій природоохоронного призначення. У зв'язку з їх недостатністю в дисертації запропоновано враховувати такі специфічні ознаки: екологічні ефекти

інвестування, що виникають; суб'єкти інвестування; об'єкти інвестування.

Виходячи з перелічених ознак, нами запропоноване власне трактування поняття “інвестиції природоохоронного призначення”, які слід розглядати як економічний інструмент, що використовується суб'єктами природоохоронної сфери, які вступають у відносини один з одним із приводу питань та об'єктів інвестиційної діяльності для обмеження або виключення негативного впливу на природу, збереження котрої як рівноважної системи є неодмінною умовою існування й розвитку суспільства.

Запропоновану класифікацію інвестицій подано на рис. 1.

Рис.1. Класифікація інвестицій за запропонованими ознаками

Суб'єкти, які функціонують у рамках інвестиційної сфери природоохоронного призначення, вступають у відносини один з одним лише з приводу питань та об'єктів інвестиційної діяльності цього напрямку. Оскільки інвестиції природоохоронного призначення є невід'ємною частиною інвестицій, здійснюваних у масштабах усієї економічної системи, вони мають подібну структуру об'єктів інвестування.

Встановлено, що в широкому розумінні об'єктом інвестицій природоохоронного призначення є навколишнє природне середовище, збереження і відновлення яких і є цільовим результатом їх здійснення. Централізовані державні вкладення, що спрямовуються безпосередньо на відновлення елементів навколишнього природного середовища (створення заповідників, заказників, рекультивацію земель), передбачають прямий вплив на природні об'єкти, які змінюються.

У вузькому розумінні об'єктами інвестицій природоохоронного призначення є цінності, раніше створені іншими галузями інвестиційного комплексу, використання яких опосередковує досягнення цільового

природоохоронного ефекту.

Найістотнішим моментом в оцінці інвестиційних проектів у ринковій економіці є аналіз прибутковості, тобто зіставлення витрат і вигід від проекту. Жодним чином не применшуючи значення інших аспектів проектного аналізу для прийняття остаточного рішення щодо проекту, ми використали екологічний, фінансовий й економічний напрями аналізу.

Процедуру, що характеризує етапи проведення економічної оцінки інвестиційного проекту, ми пропонуємо проводити за наступною схемою, що розроблена нами (рис. 2).

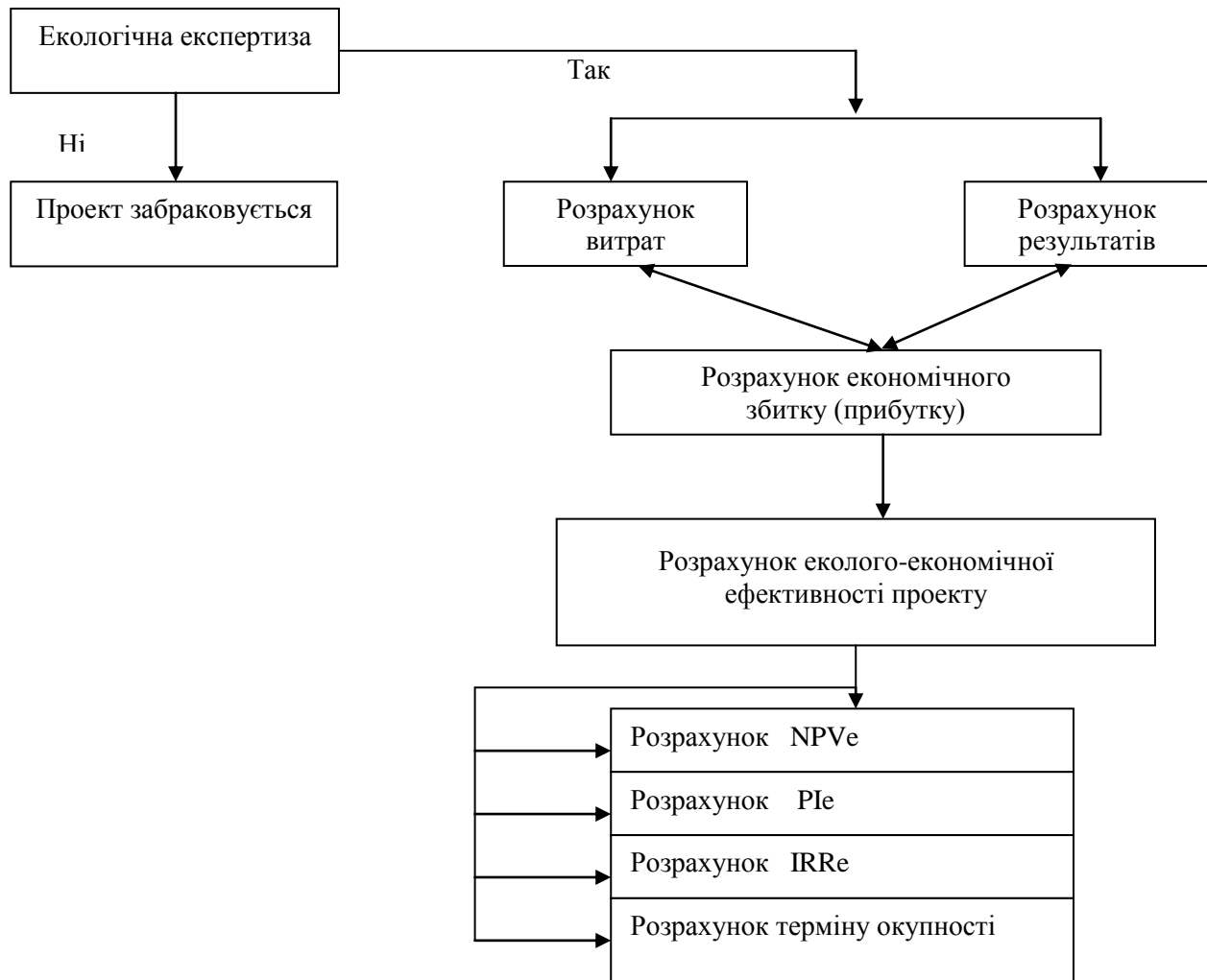

Рис.2. Етапи оцінки еколого-економічної ефективності інвестиційного проекту

Для проектів виробничого призначення (перші два типи проектів) розрахований економічний збиток необхідно віднести до витрат за проектом, а для проектів природоохоронного призначення розрахований збиток слід віднести до результатів проекту. Коефіцієнти еколого-економічної ефективності розраховуються для різних типів проектів. Спочатку проводиться розрахунок показника чиста “дисконтована вартість проекту” з урахуванням екологічного збитку. Потім розраховується показник індексу дохідності, що відображає ефективність (прибутковість) вкладень у проект з урахуванням екологічного

збитку.

Далі здійснюється розрахунок внутрішньої норми дохідності з урахуванням екологічного збитку, що показує, при якому значенні норми дисконту величина приведених ефектів дорівнює приведеним капіталовкладенням. Наприкінці здійснюється розрахунок строку окупності з урахуванням екологічного збитку, тобто того періоду, починаючи з якого всі витрати за проектом покриваються його сумарними результатами.

У другому розділі – “Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні” – висвітлюється тенденція до зменшення обсягів заходів щодо збереження родючості ґрунтів. Відсутні джерела фінансування робіт з розкислення ґрунтів, забезпечення режиму й реконструкції внутрішньогосподарських осушних систем, гідротехнічних споруд.

Мінерально-сировинний потенціал області використовується ще безсистемно та неефективно. Кризова ситуація в економіці призвела до різкого скорочення виробництва будівельних матеріалів. Все це ілюструє таблиця 1.

Таблиця 1

Стан мінерально-сировинної бази Тернопільської області

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ		Родовища, що розробляються		Одиниця виміру	Видобуток сировини в 2006 р.	Балансові запаси станом на 01.01.2007 р.
	2003 р.	2006 р.	2003р.	2006 р.			
Пісковик будівельний	6	6	6	5	тис.куб.м.	7	11017
Пісковик облицювальний	3	3	7	7	тис.куб.м.	7,5	6347,5
Доломіт	1	1	1	1	тис.куб.м.	15	6458
Вапняк будівельний	25	25	26	26	тис.куб.м.	153	62621
Вапняк карбот. сировина	15	15	3	3	тис.т.	138	551861
Вапняк пиляний	2	2	0	0	тис.куб.м.	0	5437.2
Крейда	1	1	1	1	тис.т.	11	12612
Гіпс	6	6	0	0	тис.т.	0	29898
Травертин	5	5	1	0	тис.куб.м.	0	28,05
Пісок	21	21	19	19	тис.куб.м.	110	65003
Глина бентонітова	1	1	0	0	тис.т.	0	426
Суглинок, глина (цег. сир.)	87	87	63	63	тис.куб.м.	122	8614
Торф	70	70	1	1	тис.т.	0,35	
Пісчано-гравійна суміш	1	1	1	1	тис.куб.м.	0,12	7114

Актуальність впровадження інвестиційних проектів у сфері водозабезпечення та водовикористання пов'язана з тим, що частина населених пунктів ще не забезпечена системами очищення зворотних вод, а ті споруди, що

функціонують, належним чином не експлуатуються, не виділяються кошти на проведення робіт з їх реконструкції, ремонту, а також на будівництво нових каналізаційних очисних споруд. Унаслідок цього діючі очисні споруди інтенсивно руйнуються або не працюють зовсім.

У Тернопільській області намітилась тенденція до зростання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що пов'язано зі збільшенням виробництва та збільшенням кількості автотранспорту. До найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області належать: Гусятинська газокompресорна станція, Тернопільське лінійне управління магістральних газопроводів, цукрові заводи області, КП "Тернопільміськтеплокомуненерго". Невиконаними залишаються заходи з переведення котелень з твердого палива на газ.

За розрахунками щорічна економія від скорочення поточних витрат для КП "Тернопільміськтеплокомуненерго" складе 300,4 тис. грн. Зміни в частині поточних витрат у зв'язку з реалізацією проекту наведення в таблиці 2.

Таблиця 2

Зміни в поточних витратах виробництва теплової енергії

Паливо, що використовується	Одиниця виміру	Кількість, що споживається за рік	Ціна за од. споживання, грн.	Загальна сума поточних витрат, грн.
Мазут	тонна	2000	250	500000
Природний газ	тис. м ³	2464	81	199584
Зміни	–	–	–	- 300416

У дисертації розраховано ефективність упровадження електронних систем на автотранспорті від установки безконтактних систем запалювання на автомашинах вітчизняного виробництва. Було взято два типи автотранспортних засобів: вантажний ЗИЛ і легковий ВАЗ. Відвернені витрати в результаті зниження річного навантаження від викидів шкідливих речовин однією новою автомашиною ЗИЛ при установці на ній БСЗ становлять 5733 грн. Аналогічний розрахунок виконано для переобладнання БСЗ автомашин ЗИЛ, що вже знаходяться в експлуатації. Відвернені витрати при цьому становлять 6678 грн. Надалі проведено розрахунок ефективності встановлення установки БСЗ на автомашині ВАЗ. Відвернені витрати при цьому становлять 1302 грн.

Як зазначені, так і інші інвестиційні проекти природоохоронного призначення потребують значного фінансування. Однак обсяг фінансування природоохоронних заходів у Тернопільській області залишається на низькому рівні. Так, проектом Програми (плану дій) з охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки Тернопільської області на 2007–2010 рр. (базова програма) передбачено фінансування в обсязі 49610,0 тис. грн., у тому числі 15730,0 тис. грн. – за рахунок державного бюджету, 14370,0 тис. грн. – за рахунок обласного та місцевого бюджетів, 19510,0 тис. грн. – за рахунок інших джерел.

Усе вищезазначене робить доцільним здійснення пошуку можливостей використання джерел фінансування інвестицій природоохоронного призначення, доступних у сучасних економічних умовах.

На такі внутрішні джерела, як прибуток та нагромаджена сума амортизаційних відрахувань, не слід розраховувати сьогодні. Серед зовнішніх джерел слід виділити кошти фондів охорони навколишнього природного середовища, закумульовані для цільового витрачання їх на охорону й відновлення навколишнього природного середовища. Аналіз надходження та використання коштів Тернопільського обласного фонду охорони навколишнього природного середовища свідчить про негативні тенденції. Так, поряд з позитивною тенденцією зростання надходження коштів з кожним роком (2002 р. – 424,8 тис. грн., 2004 р. – 492, 4 тис. грн., 2006 р. – 617,7 тис. грн.) відбувається негативна тенденція їх неповного використання. У 2006 р. 22% коштів фонду охорони навколишнього природного середовища залишились невикористаними.

Для підвищення ефективності використання коштів фондів при фінансуванні інвестицій природоохоронного призначення нами пропонується: змінити структуру розподілу коштів на користь інвестиційних заходів, спрямованих на запобігання забрудненню навколишнього природного середовища; визначити спільне фінансування пріоритетною формою участі фондів у реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення; визначити головним інструментом фінансування відповідних інвестиційних вкладень пільговий інвестиційний кредит; ввести практику розміщення частини платежів підприємств за забруднення навколишнього природного середовища на спеціальних рахунках з наступним цільовим витрачанням коштів за погодженням з фондами на реалізацію інвестиційних проектів, спрямованих на запобігання забрудненню навколишнього природного середовища.

Це дасть змогу зробити більш прозорим механізм акумулювання та витрачання коштів фондами, знизити ймовірність їх нецільового використання; додатково стимулювати підприємства у здійсненні інвестування найбільш ефективних природоохоронних заходів, у тому числі за рахунок власних джерел.

В умовах ринкової економіки помітно зростає роль альтернативних джерел фінансування інвестицій природоохоронного призначення. На сьогодні значна частина відповідних природоохоронних витрат може фінансуватися за рахунок коштів інвестиційних фондів, що діють на комерційній основі. Для фінансування інвестиційних проектів у природоохоронній сфері можуть залучатися кошти кредитно-фінансових інститутів. З урахуванням рівня кредитно-фінансової системи в Україні мова йде насамперед про кошти банківських установ.

Запропоновано продовження практики використання державних джерел фінансування інвестицій природоохоронного призначення в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. Для підвищення ефективності акумуляції й витрачання коштів на екологічні заходи в межах державного бюджету та місцевих бюджетів нами пропонується введення екологічного податку. Платниками зазначеного податку можуть бути визнані всі учасники процесу матеріального виробництва, діяльність яких впливає на навколишнє середовище. При цьому його введення повинне будуватися на принципах цільового, територіального й галузевого оподаткування. Базою оподаткування може

виступати прибуток. З цього погляду її вилучення у вигляді податку слід визнати обґрунтованим. Розподіл коштів між бюджетами різних рівнів може здійснюватися за схемою, використовуваною при розподілі коштів фондів охорони навколишнього природного середовища.

Нарешті, для фінансування інвестицій природоохоронного призначення можуть бути використані зарубіжні фінансові ресурси. Ресурси нерезидентів, що залучаються для цих цілей, включають: гранти міжнародних організацій, кошти, надані в рамках двосторонніх угод з технологічної кооперації, кошти міжнародних фінансових інститутів.

У третьому розділі – “Напрями реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні” – розкрито, що існуюча практика оцінки екологічного збитку в інвестиційних проектах, яка враховує дисконтування, в цілому спрямована проти інтересів охорони навколишнього середовища. Суть дискусії зводиться найчастіше до вибору виду ставки дисконтування екологічних витрат і вигід. Від рівня цієї ставки визначальною мірою залежить і величина інтегрального еколого-економічного ефекту, що підлягає оцінюванню, а також характер рішення про здійснення інвестицій у той чи інший проект.

На відміну від існуючих підходів, у дисертації запропоновано методичні підходи щодо оцінки втрати чистого приведеного ефекту в разі відстрочення інвестиційного проекту. Сумарний ефект від екологічного збитку збільшується на коефіцієнт нарощування, що визначається у вигляді $k_1 = (1+r_{ел})$, де r – норма (ставка) нарощень цінностей (вартості) корисного кінцевого екологічного збитку. Інтегральний ефект оцінюється при цьому сумарно – як з погляду критеріїв окупності проекту на основі процедур дисконтування, так і з погляду зростаючої вартості одержуваних при його реалізації екологічних результатів.

Тоді норма нарощення кінцевого екологічного результату може розглядатися як функція середньорічних темпів вартості (цінності) того або іншого ресурсу навколишнього середовища. Одержання зазначених оцінок, у свою чергу, дає можливість розрахунку вартісної оцінки екологічної складової інтегрального еколого-економічного ефекту.

У роботі запропоновано механізм функціонування фонду інвестиційної підтримки товаровиробників (ФІПТ) для додаткового фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення. Він діє за рахунок застосування комплексних інвестицій у рамках створених інвестиційних пакетів. Логіка побудови нової схеми полягає в тому, що основний центр діяльності в ринкових умовах переміщується зі сфери науково-технічних досліджень і розробок до сфери освоєння інвестицій та збуту готової продукції шляхом застосування інвестиційних пакетів.

Механізм функціонування такого фонду наведено на рис. 3.

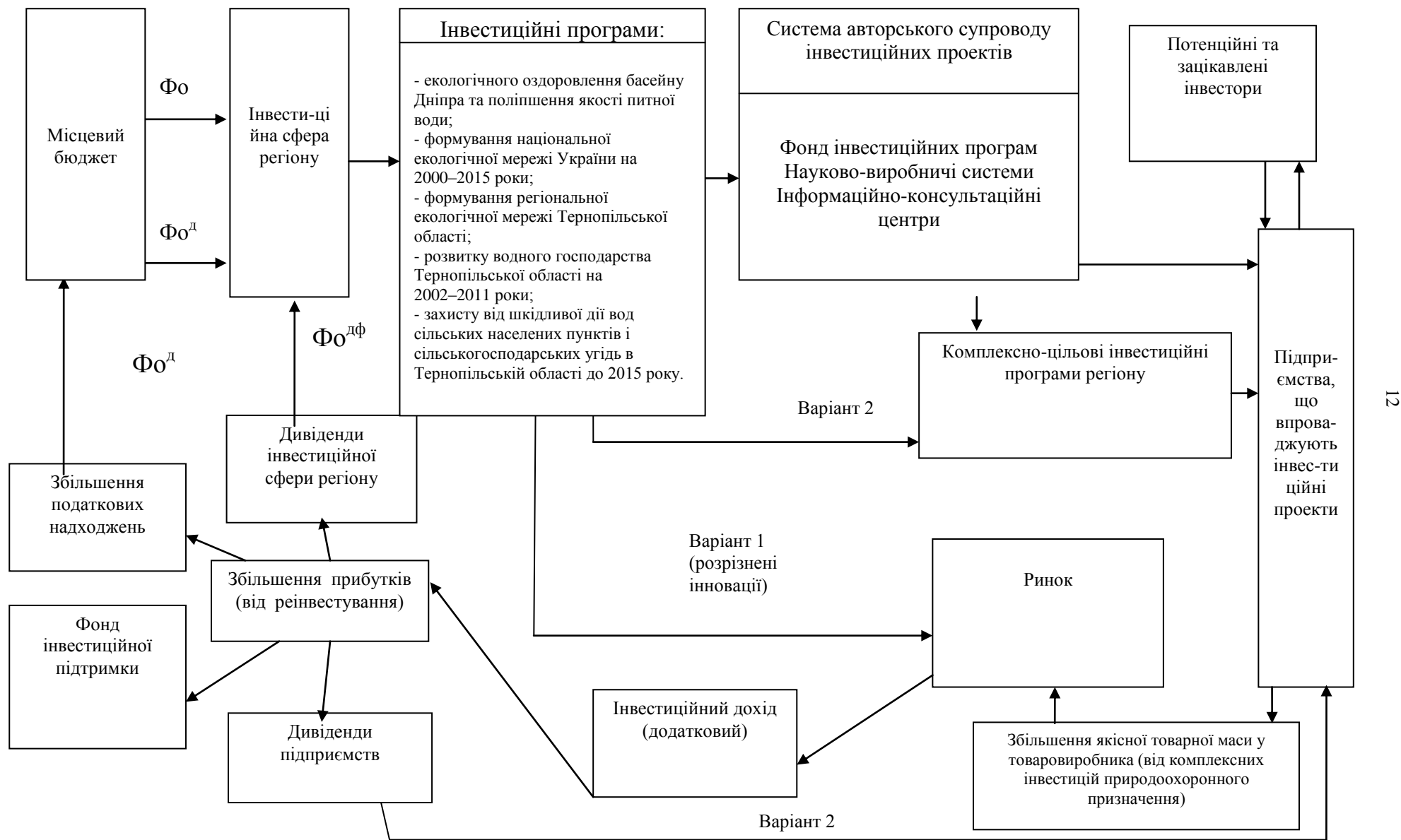

Рис. 3. Механізм формування додаткового фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення.

Позначення на рисунку: 1) Φ_0 – базове фінансування; 2) Φ_0^D – додаткове фінансування від освоєних інвестицій (сучасна схема); 3) Φ_0^{DF} – додаткове фінансування за новою схемою (за рахунок застосування інвестиційних пакетів).

Надалі реалізація цих пакетів дає можливість створити необхідні передумови для ефективного розв'язання головних природоохоронних проблем шляхом поліпшення екологічного стану області. При цьому цільове фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення відбувається за циклом у рамках комплексно-цільових інвестиційних програм, безупинно здійснюється інвестиційний обмін, контроль за станом інвестицій та оцінювання ефективності.

Разом з тим у результаті впровадження комплексних інвестицій поліпшується структура і якість товарної продукції підприємств, які впроваджують такі проекти, що сприяє підвищенню їх прибутковості й конкурентоспроможності. Це дає змогу отримати додатковий інвестиційний дохід, розподіл якого здійснюється за такими напрямками: реінвестування в інвестиції; відрахування у Фонд інвестиційної підтримки товаровиробників; дивіденди підприємств; приріст податкових надходжень у бюджети різних рівнів. Таким чином, замикається цикл і створюються умови для випереджального становлення новітнього технологічного укладу в регіоні.

Проектування включає серію проектних пропозицій, що складається з трьох напрямів дослідження динаміки проходження інвестиційного процесу при різних варіантах структури інвестиційного пакета й умов його фінансування. Перший варіант передбачав здійснення інвестицій у розрізнені інвестиційні проекти, що пройшли експертизу й відібрані для фінансування. Обмеження обсягів інвестицій і реінвестування не передбачалося. У другому варіанті накладалися обмеження на обсяг інвестицій і терміни повернення інвестиційних коштів, що потребувало об'єднати в пакет розрізнені інвестиційні проекти під реалізацію комплексно-цільової інвестиційної програми. Третій варіант передбачав застосування тільки комплексних інвестицій.

Проведення досліджень характеризувалося такими умовами: вибірка – 42 інвестиційних проекти; необхідний обсяг інвестицій – 177281 тис. грн.; кількість рішень – 2; умови інвестування: всі проекти починають фінансуватися поетапно з першого року; джерела інвестування та їх ціна – різні; оцінювані показники – час досягнення точки беззбитковості й інтегральний ефект (чистий дисконтований дохід).

Аналіз проектних рішень засвідчив, що при поетапному фінансуванні розрізнених інвестиційних проектів з різною ціною джерел фінансування термін окупності проектів не змінюється. Разом з тим на рівень прибутковості істотно впливає ціна джерел фінансування. При цьому виникає необхідність пільгового кредитування інвестиційних проектів або надання підприємствам відстрочки виплати відсотків за позиченими коштами на термін до 5 років.

При поетапному фінансуванні інвестиційних проектів, об'єднаних в один пакет, з однаковою ціною джерел фінансування й різною структурою інвестиційного пакета термін окупності проектів не змінюється. Разом з тим на рівень дохідності впливає черговість і порядок інвестиційного обслуговування

інвестиційних проектів у пакеті. У цьому напрямі співвідношення отриманих значень NPV між періодами на кінець 5-го року становить 113%, що дає змогу зробити висновки про можливість досягнення максимуму інвестиційного прибутку шляхом оптимізації структури пакета, застосовуючи на етапі проектування природоохоронних заходів на рівні регіону кошти сітьового планування.

У третьому варіанті склався оптимістичний прогноз реалізації проектів, при якому наповнення бюджету Фонду інвестиційної підтримки товаровиробників з третього року реалізації проектів при комплексному освоєнні інвестицій збільшилося в 10 разів, а при розрізненому – у 5 разів, хоча протягом перших двох з половиною років вони були практично однакові.

Отримані дані свідчать, що при комплексному освоєнні інвестицій фінансова підтримка з боку ФПТ товаровиробників для активізації інвестиційної діяльності може бути у 2 рази більшою, ніж при розрізненому освоєнні проектів. Усе це дає змогу зробити висновок про те, що при комплексному освоєнні різнопланових інвестицій із застосуванням удосконаленого механізму фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення можна розраховувати на довгострокові і багатоприбуткові результати.

Сукупність ризиків може бути охарактеризована введенням коефіцієнта зв'язання (Кзв), що відображає питому вагу обсягу реінвестицій – частини інвестиційного доходу у загальному обсязі інвестицій, необхідних для освоєння пакета. Цей показник впливає на прибутковість освоєння інвестиційної програми (табл. 3).

Таблиця 3

Вплив коефіцієнту зв'язання інвестиційних проектів природоохоронного призначення на інтегральний ефект освоєння інвестиційної програми

№ заходу	Рух грошових коштів за роками					Обсяг інвестицій	К _{зв}	NPV
	I	II	III	IV	V			
1	-104,6	-10,8	65,5	334,7	396,1	177,3	0	104,0
2	-50,0	-36,4	-16,0	289,4	396,1	108,2	0,15	209,5

Джерело: розраховано на основі даних Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області.

Аналізуючи результати проектування, можна стверджувати, що більш високий дисконтований дохід (209,5 у другому варіанті порівняно з 104,0 у першому) при рівних обсягах інвестицій має той варіант, у якого коефіцієнт зв'язання найбільший (у другому варіанті він становить 0,15). Це підтверджує, що комплексність застосування інвестицій на природоохоронні проекти регіону при здійсненні адміністрацією регіону продуманої, заснованої на балансі інтересів інноваторів й інвесторів грошово-кредитної політики може стати важливим ринковим важелем досягнення стійкості.

Важливе значення має формалізоване управління проектним циклом проходження інвестиційних проектів природоохоронного призначення.

Проектний цикл – це процес, що починається з моменту першого звернення заявника проекту (підприємства, організації, особи) до фонду інвестиційної підтримки товаровиробників (ФІПТ), включаючи в подальшому оцінку й затвердження / відхилення проекту, до повної реалізації проекту й оцінки його результатів. Циклом цей процес називається тільки тому, що результати реалізації кожного проекту враховуються надалі при прийнятті рішень і реалізації іншого аналогічного проекту.

Управління проектами здійснюється Правлінням та співробітниками ФІПТ. В українській практиці перші стадії проектного циклу (формат заявки і критерії оцінки) у багатьох екологічних фондах формалізовані, здійснюються в довільній формі, включаючи сам процес прийняття рішень.

Запропоновано методичні підходи з формалізованого управління проектним циклом для кожного його етапу здійснювати за набором відповідних процедур і документів, представлених у таблиці 4.

Таблиця 4

Формалізація управління на всіх етапах проектного циклу

Етапи проектного циклу	Документи
Ідентифікація проекту	Програми фонду інвестиційної підтримки товаровиробників
Підготовка проекту	Стандартний формат короткої і повної заявки для інвестиційних проектів групи А і інвестиційних проектів групи Б, не інвестиційних проектів
Оцінка і ранжирування проектів	Інформаційна форма по оцінці проекту. Процедура оцінки проектів. Звіт по оцінці проекту. Модель ранжирування проектів
Затвердження чи відхилення проектів	
Реалізація проектів	Стандартний формат договору про реалізації проекту безпосередньо з бенефіціаром. Стандартний формат договору з фінансовим посередником. Правила закупівель товарів і послуг. Формат тендерної документації. Процедури моніторингу реалізації проекту. Звіт про хід робіт із проекту
Завершення проекту	Звіт про закріплення проекту

На різних етапах проектного циклу здійснюються окремі елементи процесу закупівель: на етапі розробки проекту вивчаються комерційні пропозиції як мінімум від трьох постачальників (у випадку планованого застосування відповідного виду закупівель), тобто виявляються потенційні учасники майбутнього тендера; на етапі оцінки проекту аналізується правильність вибору постачальників і рівня цін при оцінці реалістичності витрат за проектом; на етапі реалізації проекту план закупівель складається разом з подавцем заявки і включається як додаток до договору про реалізацію проекту. Фонд сприяє проведенню тендера, на етапі завершення проекту аналіз і результати тендерів повинні бути включені до звіту з оцінки завершеного проекту.

ВИСНОВКИ

Дисертація містить теоретичні узагальнення та нове вирішення наукового

завдання у вигляді поглиблення теоретичних і методичних підходів щодо вдосконалення оцінки реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні.

1. Багатьма вченими виділено різні сутнісні ознаки інвестицій природоохоронного призначення. У зв'язку з їх недостатністю в дисертації запропоновано враховувати такі специфічні ознаки: екологічні ефекти інвестування, що виникають; суб'єкти інвестування; об'єкти інвестування. Виходячи з перелічених ознак, нами запропоноване власне трактування поняття "інвестиції природоохоронного призначення", які слід розглядати як економічний інструмент, що використовується суб'єктами природоохоронної сфери, які вступають у відносини один з одним із приводу питань та об'єктів інвестиційної діяльності для обмеження або виключення негативного впливу на природу, збереження котрої як рівноважної системи є неодмінною умовою існування та розвитку суспільства.

2. Запропоновано методичні підходи до еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів природоохоронного призначення для різних їх типів: виробничого призначення, що справляють перманентний негативний вплив на навколишнє середовище; виробничого призначення, що характеризуються можливістю виникнення аварійних ситуацій з негативними екологічними наслідками; природоохоронного призначення, спрямовані на запобігання перманентному впливу на навколишнє середовище, призначені для проведення захисних заходів, що знижують наслідки небезпечних природно-техногенних процесів. При цьому запропоновано для проектів виробничого призначення розрахунок економічного збитку відносити до витрат за проектом, а для проектів природоохоронного призначення – до фінансових результатів проекту. У цілому проекти повинні задовольняти системі критеріїв: $NPV_e > 0$, $PI_e > 1$, $IRR_e \geq E$. Їх урахування націлює розроблювачів на екологізацію виробництва та є реальним стимулом для впровадження екологічно безпечних технологій.

3. Встановлено, що діючі інвестиційні проекти природоохоронного призначення в Тернопільській області спрямовані на охорону навколишнього середовища, екологічно безпечне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Їх реалізація зумовлена такими факторами: надмірне антропогенне навантаження, посилене наслідками Чорнобильської катастрофи, що порушило природну рівновагу, негативно впливає практично на всі її сторони і призводить до погіршення екологічної ситуації; велика розораність території – 63,1%; забруднення природних вод, повітря, ґрунтів шкідливими речовинами; необхідність вжиття невідкладних заходів для збереження та призупинення тенденції збіднення біологічного та ландшафтного різноманіття в області; значне незаконне вирубаня, особливо в лісах, що перебували в користуванні колгоспів; критичний стан каналізаційних мереж та очисних споруд у більшості районів області; значне нагромадження промислових та побутових відходів, недосконалість системи сортування та збору ресурсоцінних відходів.

4. Досліджено, що у зв'язку зі зростанням викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, яке пов'язано з великою кількістю застарілого

автотранспорту та невиконаними заходами з переведення котелень з твердого палива на газ і на базі запропонованої методики було розраховано ефективність інвестиційних проектів з переведення котельні Тернопільської КПТМ “Тернопільміськтеплокомуненерго” з мазуту на природний газ та переведення застарілого автотранспорту від контактних систем запалювання до безконтактних. За розрахунками, щорічна економія від скорочення поточних витрат для Тернопільської КПТМ “Тернопільміськтеплокомуненерго” становитиме 300,4 тис. грн. За всіма критеріями проект є ефективним. Ефективність наступного проекту підтверджується такими показниками в розрахунку на один автомобіль. Відвернені витрати в результаті зниження річного навантаження від викидів шкідливих речовин становлять: для нової автомашини ЗИЛ – 5733 грн., для автомашин ЗИЛ, що вже знаходяться в експлуатації, – 6678 грн., для автомашини ВАЗ – 1302 грн.

5. Визначено, що власних джерел фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення сьогодні не вистачає. Кошти фонду охорони навколишнього природного середовища не використовуються в повному обсязі. Для підвищення ефективності використання таких коштів у інвестиційних проектах природоохоронного призначення пропонується: змінити структуру розподілу коштів на користь інвестиційних заходів; запровадити спільне фінансування за рахунок коштів фондів і підприємств; визначити головним інструментом фінансування пільговий інвестиційний кредит; запровадити механізм розміщення частини платежів підприємств за забруднення навколишнього природного середовища на спеціальних рахунках.

Як альтернативні джерела фінансування визначені кошти: інвестиційних фондів, що діють на комерційній основі, кредитно-фінансових інститутів, зарубіжних фінансових інституцій. З метою збільшення коштів державного та місцевого бюджетів, що спрямовуються на фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення, запропоновано введення екологічного податку.

6. Запропоновано методичні підходи щодо оцінки втрати чистого приведенного ефекту в разі відстрочення інвестиційного проекту. Інтегральний ефект оцінюється при цьому сумарно – як з погляду критеріїв окупності проекту на основі процедур дисконтування, так і з погляду зростаючої вартості одержуваних при його реалізації екологічних результатів. Такі підходи дають можливість розрахунку вартісної оцінки екологічної складової інтегрального еколого-економічного ефекту. Вона може бути виражена у втраті NPV при перенесенні інвестиційного проекту на рік.

7. Встановлено, що в результаті впровадження комплексних інвестицій поліпшується структура і якість товарної продукції підприємств, які впроваджують такі проекти, що сприяє підвищенню їх прибутковості й конкурентоспроможності. Це дає змогу отримати додатковий інвестиційний дохід, розподіл якого здійснюється за такими напрямками: реінвестування в інвестиції; відрахування у Фонд інвестиційної підтримки товаровиробників; дивіденди підприємств; приріст податкових надходжень у бюджети різних рівнів. Таким чином, замикається цикл і створюються умови для

випереджального становлення новітнього технологічного укладу в регіоні.

Це дає можливість забезпечити сталий розвиток, який стимулюватиме охорону довкілля та відновлення його природних властивостей і належне регулювання та екологічно безпечне використання природних ресурсів.

8. Запропоновано методичні підходи з формалізованого управління проектним циклом за етапами: ідентифікація проекту, його підготовка, оцінка й ранжирування, затвердження чи відхилення, реалізація проекту, завершення.

Такі підходи дають можливість більш точної оцінки потенційних учасників майбутнього тендера, правильності вибору постачальників і рівня цін при оцінці реалістичності витрат за проектом, завершеності проекту при сприянні фонду інвестиційної підтримки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Хопчан В.М. Методи фінансування інвестиційних проектів підприємств в ринковій економіці // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Щорічник. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – С. 170–173.

2. Хопчан В.М. Методичні підходи до еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів природоохоронного призначення // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 18. – С. 6–10.

3. Хопчан В.М. Рівень економічного розвитку в оцінці інвестиційної привабливості регіону // Наукові записки: Зб. наук. пр. кафедри економічного аналізу Тернопільського державного економічного університету. Випуск 15. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – С. 223–227.

4. Хопчан В.М. Стратегічне планування ефективності використання інвестиційного потенціалу // Вісник Технологічного університету Поділля. Серія: Економічні науки. – 1999. – № 5. – Ч. 1. – С. 131–133.

5. Хопчан В.М. Удосконалення проектного циклу проходження інвестиційних проектів природоохоронного призначення // АгроСвіт. – 2007. – № 18. – С. 17–22.

6. Хопчан В.М., Хопчан М.І. Аналіз сучасних тенденцій формування реальних інвестицій // Наукові записки: Зб. наук. пр. кафедри економічного аналізу Тернопільської академії народного господарства. Випуск 11. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – Ч. 1. – С. 89–91. Особистий внесок автора – здійснено кількісну і якісну оцінку формування реальних інвестицій.

7. Хопчан М.І., Хопчан В.М. Інвестиційні рішення: критерії, показники, ефективність // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка. – 2002. – № 10. – С. 103–107. Особистий внесок автора - досліджено методи і показники оцінки економічної ефективності інвестицій.

8. Хопчан М.І., Хопчан В.М. Особливості формування регіональної стратегії інвестування // Стратегія економічного розвитку України: Науковий збірник. – Вип. № 2 (9). – К.: КНЕУ, 2002. – С. 322–326. Особистий внесок автора – проаналізовано інвестиційний клімат Тернопільської області.

9. Хопчан В.М. Вибір методів і моделей обґрунтування інвестиційних рішень // Науковий журнал ради молодих вчених ТАНГ. Вид-во "Економічна думка". – 1999. – Вип. 1. – С. 19–21.

Тези доповідей

10. Хопчан В.М. Прогнозування ефективності залучення інвестицій у виробництво // Зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. Конф. "Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку". – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – С. 157–158.

11. Хопчан В.М. Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості регіону // Матеріали наук.-практ. конф. "Стратегія розвитку вітчизняних підприємств". 23-24 жовтня 2003 р. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – С. 254–256.

12. Хопчан В.М., Хопчан М.І. Оцінка інвестиційної діяльності підприємств в умовах ризику // "Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть". 20 лютого 2003 р. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – С. 393–394. Особистий внесок автора – розглянуто показник "норма ефективності".

13. Хопчан М.І., Хопчан В.М. Факторно-критеріальний підхід до визначення ефективності інвестицій // Формування ринкових відносин в системі будівельного комплексу України. – Тернопіль: "Економічна думка", 1998. – С. 45–49. Особистий внесок автора – розглянуто критерії економічної ефективності інвестиційних проектів.

14. Khopchan Volodymyr, Khopchan Myroslava Insurance as a way of risks reduction of investment projects // Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 берез. 2007 р. / Редкол.: І.І. Тимошенко (відп. ред.) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. – С. 124–126. Особистий внесок автора – розроблено алгоритм процесу організації страхування інвестиційної діяльності.

АНОТАЦІЯ

Хопчан В.М. Оцінка реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Київ, 2008.

У дисертаційній роботі уточнено зміст поняття "інвестиції природоохоронного призначення". Досліджено методичні підходи до еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів природоохоронного призначення для різних їх типів. Визначено фактори впливу на реалізацію інвестиційних проектів природоохоронного призначення. Проведено оцінку альтернативних джерел фінансування інвестиційних проектів. Удосконалено методичні підходи до оцінки екологічного збитку в інвестиційних проектах. Запропоновано новий механізм додаткового фінансування інвестиційних проектів природоохоронного призначення. Розроблено методичні підходи з

формалізованого управління проектним циклом.

Ключові слова: екологічний збиток, інвестиції, проект природоохоронного призначення, регіон, фінансування.

АННОТАЦІЯ

Хопчан В.М. Оцінка реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 – экономика природопользования и охраны окружающей среды. – Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины, Киев, 2008.

В работе предложены методические подходы к эколого-экономической оценке инвестиционных проектов природоохоронного назначения.

Установлено, что действующие инвестиционные проекты природоохоронного назначения в Тернопольской области направлены на охрану окружающей среды, экологически безопасное использование природных ресурсов и обеспечение экологической безопасности. В связи с ростом выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух, что связано с большим количеством устаревшего автотранспорта и невыполненными мероприятиями по переводу котельных из твердого топлива на газ, в диссертации на базе предложенной методики была рассчитана эффективность инвестиционных проектов из перевода котельной из мазута на природный газ и перевод устаревшего автотранспорта от контактных систем загорания к бесконтактным.

Определено, что собственных источников финансирования инвестиционных проектов природоохоронного назначения сегодня не хватает. Средства фонда охраны окружающей естественной среды не используются в полном объеме. Для повышения эффективности использования таких средств в инвестиционных проектах природоохоронного назначения предлагается: изменить структуру распределения средств в интересах инвестиционных мероприятий; внедрить общее финансирование за счет средств фондов и предприятий; определить главным инструментом финансирования льготный инвестиционный кредит; внедрить механизм размещения части платежей предприятий за загрязнение окружающей среды на специальных счетах.

В диссертации предложены методические подходы относительно оценки потери чистого приведенного эффекта в случае отсрочки инвестиционного проекта. Интегральный эффект оценивается при этом суммарно – как с точки зрения критериев окупаемости проекта на основе процедур дисконтирования, так и с точки зрения растущей стоимости получаемых при его реализации экологических результатов. Такие подходы дают возможность расчета стоимостной оценки экологической составляющей интегрального эколого-экономического эффекта. Она может быть выражена в потере NPV при перенесении инвестиционного проекта на год.

С целью реализации каждого инвестиционного проекта природоохоронного назначения, что берутся к вниманию при принятии решений и реализации

другого аналогічного проекту, пропонується методическіе підходи із формалізованого управління проектним циклом по етапам: ідентифікація проекту, його підготовка, оцінка і ранжування, утвердження ілі відхилення, реалізація проекту, завершення.

Такі підходи дають можливість більш точно оцінити потенціальних учасників майбутнього тендера, правильності вибору поставщиків і рівня цін при оцінці витрат по проекту.

Ключевые слова: екологічний збиток, інвестиції, проект природоохоронного призначення, регіон, фінансування.

ANNOTATION

Khopchan V.M. Estimation of realization of investment projects of the nature protection setting in a region. Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences after speciality 08.00.06 is economy of natural uses and guard of environment. Advice after the study of productive forces of Ukraine of NAS of Ukraine, Kiev, 2008.

Maintenance of concept of “investment of the nature protection setting is specified in dissertation work”. Methodical approaches are explored to ecological, economic estimation of investment projects of the nature protection setting for different their types. The factors of influence are certain on realization of investment projects of the nature protection setting. Estimation of alternative sources of financing of investment projects is conducted. Methodical approaches are improved to estimation of ecological loss in investment projects. A new mechanism of refinancing of investment projects of the nature protection setting is offered. Methodical approaches are developed from the formalized management by a project cycle.

Keywords: ecological loss, investments, project of the natural guard setting, region, financing.

Підписано до друку 01.02.2008 р.

Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид.арк. 0,8

Наклад 100 прим. Зам. № 23

Національна академія наук України

Рада по вивченню продуктивних сил України

01032, Україна, м. Київ-32, бул. Тараса Шевченка, 60

Дільниця оперативного друку РВПС України НАН України,

01032, Україна, м. Київ-32, бул. Тараса Шевченка, 60